

Zbog čega se održavaju odeljenski sastanci

Za ostvarivanje sklada i postizanje zajedničkih stavova u školi i učionici (ili u porodici) potrebno je vreme. Takođe su potrebni rad i posvećenost ... i veštine komunikacije. Neophodno je da svi shvate svoj položaj i da budu spremni za prilagođavanje kada se taj položaj promeni. Verujem da je to jedna od novih „suštinskih veština“ koja je upravo danas potrebna građanima u našem društvu. Mislim da smo oko toga svi saglasni kada je reč o teoriji ... ono što je teže jeste primena tog stava u praksi. Smatram da je održavanje odeljenskih sastanaka jedna od metoda pomoću kojih učenici mogu ovladati veštinom postizanja sklada u zajednici.

Dr Don Benson, instruktor

Odeljenski sastanci utiču na atmosferu u učionici. Literatura o odeljenskim sastancima i iskustva velikog broja nastavnika koji su ih održavali pokazuju da je metoda odeljenskih sastanaka u potpunosti delotvorna. Odeljenski sastanci su kamen temeljac učionice u kojoj vlada demokratija, jer doprinose i afektivnom i kognitivnom razvoju učenika i utiču na odeljenje kao celinu. Oni mogu imati ključnu ulogu u razvoju učenika zato što doprinose njihovom:

- emocionalnom razvoju
- socijalnom razvoju
- moralnom razvoju
- intelektualnom razvoju.

Kada je učenicima omogućeno da biraju i odlučuju, oni postaju odgovorniji za svoje učenje i ponašanje. Sastanci koriste i nastavnicima i roditeljima, a ne samo učenicima. U učionicama u kojima se odeljenski sastanci uspešno održavaju učenici paze na svoje ponašanje i ponašanje drugih učenika, što nastavniku omogućuje da u učionici uživa, a ne da neprekidno bude u ulozi „policajca“.

Učenici koji mogu da govore u svom odeljenju, koji su uključeni u aktivnosti planiranja, koji se zajedno trude da ostvare ciljeve, a koje vršnjaci poštuju i podržavaju – jedva čekaju da dođu u školu. Srećni i poletni đaci osećaju se uspešnim i više se trude, što često dovodi do stvarnog poboljšanja uspeha u školi. Kada roditelji vide da njihova deca imaju pozitivan stav prema školi i da su uspešna, oni su takođe srećni, jer znaju da je njihovom detetu u školi dobro.

U ovom poglavlju razmatramo dobiti od odeljenskih sastanaka u pet glavnih oblasti, a to su:

- individualno napredovanje
- veštine rukovođenja, organizacije i izlaganja pred publikom

Sastanci na mene utiču tako da se posle njih trudim najviše što mogu.

Učenik, 10 godina

- unapređivanje veština mišljenja i kognicije
- veština rešavanja problema
- veštine potrebne za dobre međuljudske odnose i stvaranje društva koje se zasniva na neprekidnom obrazovanju.

Individualno napredovanje

Ishodi učenja

Individualni razvoj

- izražavanje osećanja
- davanje i primanje pohvala
- uživljavanje u ono što drugi govore (ispoljavanje empatije)
- pokazivanje svesti o činocima koji utiču na samopoštovanje
- prihvatanje odgovornosti za sopstvene odluke
- procenjivanje donetih odluka

Poznavanje društva/građansko vaspitanje

- zalaganje za sopstvena uverenja
- razmatranje različitih tačaka gledišta
- pokazivanje spremnosti da se promeni sopstveno mišljenje

Ono što je stvarno drugačije kod ovih odeljenskih sastanaka u odnosu na one u staroj školi jeste to što tamo nismo zahvaljivali jedni drugima, niti smo pohvaljivali ili ohrabrivali jedni druge... Ovi sastanci mi se dopadaju zato što su drugačiji. Mislim da je poverenje veoma važno... Uvek ću izneti mnogo rešenja nekog problema ako znam da mi se drugi neće смејати. Kada sam prvi put ušao u ovo odeljenje, mislio sam da nikom ne mogu da verujem. Sada znam da mogu. Odeljenski sastanci svima pomažu da se oseće prihvaćenim.

Učenik, 10 godina

Učenici moraju voleti i poštovati sebe da bi mogli imati pozitivne odnose s drugima. Učešće u pojedinim delovima odeljenskih sastanaka prikazanih u ovoj knjizi, poput *Kruga za ohrabrivanje* i *Zahvaljivanja i pohvala*, učenicima omogućuje da vide kako ih vršnjaci doživljavaju i da postanu svesni svojih prednosti, talenata i veština. Kao što je Jasmina rekla: *Stekla sam bolje mišljenje o sebi. Na odeljenskim sastancima počinjete da shvatate kako vas drugi vide. Možda pre toga nešto o sebi niste znali, ali kada vam drugi to kažu, uvidite da je upravo tako.*

Tokom školske godine kod učenika se unapređuje sposobnost davanja pozitivnih komentara o vršnjacima, što utiče na porast samopoštovanja đaka. Unapređuje se i njihova sposobnost da se usmere na ono što je kod vršnjaka dobro, da zapaze poboljšanja i prepoznaju ljubaznost koja im je ukazana. Samopouzdanje raste kada se učenici osećaju cenjenim zato što učestvuju u raspravama i kada pokazuju odgovornost u donošenju odluka i ostvarivanju ciljeva. Odeljenski sastanak je sigurna sredina, sredina u kojoj se oprašta i u kojoj učenici mogu preuzimati rizike i razvijati se kroz samoistraživanje.

Tri temeljna načela samopouzdanja

1. Budi svestan onoga što radiš dobro.
2. Budi svestan onoga što drugi ljudi cene kod tebe.
3. Pokaži da si odgovoran kod kuće i u školi.

[preuzeto iz: *Changes and Challenges: Becoming the Best You Can Be*, ed. Lions Club International i Quest International (prilagođeno)]

Omogućavanje učenicima da u odeljenju učestvuju u raspravama prilikom kojih se pokazuje poštovanje prema sagovornicima pomaže im da postanu svesni sopstvenih osećanja, vrednosti i mišljenja. Mnoga deca nisu iskusila odgovornost koja prati iznošenje sopstvenog mišljenja, zalaganje za to mišljenje navođenjem dokaza ili primera i zajedničko donošenje odluka. Kada se na odeljenskom sastanku iznose različita gledišta i razmenjuju mišljenja, učenici počinju da otkrivaju sopstvena osećanja i razmišljanja o pojedinim temama i to im pomaže da im sopstvena stanovišta postanu jasnija.

Da bi se na odeljenskom sastanku donela neka odluka ili utvrdio plan rada, potrebno je da svaki učenik iznese svoje mišljenje o problemu koji se razmatra i da bude siguran u svoj izbor, čak i ako je jedini u odeljenju koji se zalaže za takvo rešenje. Kada učenici vide da vršnjaci poštuju i podržavaju njihovo mišljenje, oni stiču samopoštovanje i samopouzdanje doprinose raspravama.

Veštine rukovođenja, organizacije i izlaganja pred publikom

Ishodi učenja

Maternji jezik

- spremnost da se učestvuje u raspravama
- aktivno slušanje i davanje usmenih odgovora
- izražavanje misli i ideja
- sigurno i delotvorno komuniciranje
- zastupanje mišljenja uz obrazlaganje
- razjašnjavanje nejasnog postavljanjem pitanja
- izražavanje slaganja ili neslaganja

Veština rukovođenja

- preuzimanje različitih uloga u različitim grupama
- podsticanje drugih da učestvuju

Ono čega se najbolje sećam jeste to što je naše odeljenje uspešno organizovalo razne zabavne događaje. Odeljenski sastanci su bili važni zato što su omogućavali učenicima da preuzmu odgovornost za ono što se događa i da razvijaju svoje organizacione veštine i veštine rukovođenja. Naročito se dobro sećam organizovanja večeri plesova iz pedesetih i šezdesetih godina. Tako smo učili šta sve treba uraditi da bi se nešto dobro organizovalo.

Ema, 17 godina, o sastancima koje je imala u petom razredu

Pored toga što doprinose razvoju samosvesti kod učenika, odeljenski sastanci su odlična prilika za razvoj njihove veštine rukovođenja i organizacionih veština. Zahvaljujući učestvovanju u raspravama na sastancima, kod učenika se razvija i sposobnost izlaganja pred publikom.

U svakom odeljenju postoje učenici koji se slobodno izražavaju i ne ustežu se da govore o svojim idejama pred većom grupom, ali postoje i oni koji više vole da čute i koji neće rado pristati na to da se pažnja svih prisutnih usmeri ka njima. Na odeljenskim sastancima, na kojima se njihovim idejama niko ne smeje, u opuštenoj atmosferi, tihi učenici stiču sigurnost u izlaganju pred grupom. S razvojem poverenja i sa stvaranjem prijatnije atmosfere u odeljenju, svi učenici postaju sposobniji da govore ne samo o problemima već i o osećanjima koja ti problemi u njima izazivaju. Kako je rekao jedan desetogodišnjak: *Ranije sam obično ćutao dok su drugi razgovarali. Sada, kada na sastancima od mene zatraže da kažem šta mislim, mogu to da uradim.*

Na odeljenskim sastancima učenici uviđaju da svi pažljivo slušaju njihove ideje, da se one prihvataju i tako stiču sigurnost u izražavanju. Svi stariji učenici s kojima sam razgovarala o njihovim iskustvima stečenim na odeljenskim sastancima na kojima su učestvovali kada su bili mnogo mlađi – pominjali su poboljšanje sposobnosti govora pred publikom kao jedan od najznačajnijih aspekata sastanaka. Sećajući se sastanaka, Sara je rekla: *Oni su mi pomogli da naučim da govorim pred većom grupom, da govorim pred bilo kim i da slobodno kažem ono što mislim.*

Vođenje sastanaka pruža jedinstvenu priliku da se govori pred grupom, s obzirom na to da učenik koji vodi sastanak mora da zna šta i u kom trenutku treba da kaže, a mora se postarati i da se grupa u radu pridržava dnevnog reda. Divno je biti na sastanku kada ga vodi najpovučeniji, najstidljiviji učenik u odeljenju i kada se vidi da je on siguran u sebe i svoje sposobnosti. Ako se učenicima dopusti da se sami prijavljuju za vođenje sastanaka onda kada su za to spremni, a ne kada nastavnik odluči, đacima kojima je to potrebno pruža se dodatno vreme tokom kojeg će prihvatiti tu ideju i shvatiti kakav je postupak vođenja sastanaka. Pošto ih je odeljenje ohrabrilo, mnogi učenici bili su iznenađeni novim iskustvom, a jedan od njih je rekao da se osećao zaista posebnim i važnim kada je vodio sastanak.

Danas su me na odeljenskom sastanku svi slušali i osećala sam se dobro.

Učenica, 10 godina

Ishodi učenja

Maternji jezik

- stvaranje i uobličavanje ideja
- razrađivanje pitanja
- sažimanje ideja
- donošenje zaključaka
- predviđanje posledica
- procenjivanje podataka

Poznavanje društva/građansko vaspitanje

- određivanje problema
- prikupljanje podataka
- zastupanje stava i njegovo obrazlaganje
- posmatranje problema s različitih tačaka gledišta
- procenjivanje verodostojnosti i pouzdanosti izvora

Danas sam naučila da odeljenski sastanci zaista navode na razmišljanje.

Učenica, 11 godina

Svidelo mi se što su svi iznosili nove ideje veoma brzo, brže nego prošli put.

Učenik, 10 godina

Rad u posebnim odborima ili komisijama učenike čini odgovornim i doprinosi razvoju njihovih veština rukovođenja, organizacije i snalaženja u međuljudskim odnosima. Članovi odbora moraju zakazivati sastanke, zapisivati ideje i odluke i podnositi izveštaje odeljenju. U zavisnosti od toga kakva je aktivnost koju organizuju, članovi odbora moraju da obavljaju telefonske pozive, prave spiskove, da razgovaraju s direktorom škole ili s nastavnicima, da pišu pisma, pobrinu se za to da materijal ili oprema budu stavljeni na odgovarajuće mesto, da otkucaju ili fotokopiraju poruke za roditelje, izaberu aktivnosti koje će organizovati i voditi ili da donose odluke o tome kako će sprovesti u delo pojedine segmente planirane aktivnosti. Da bi sve to uradili, oni moraju da deluju kao grupa i da dobro međusobno komuniciraju. Poslovi se moraju raspodeliti, a učenici moraju zajedno da rade kako bi imali uspeha.

Unapređivanje veštine mišljenja i kognicije

Ako budete održavali odeljenske sastanke tokom nekoliko godina, pojaviće se mnogo više učenika koji su motivisani da uče – i to ne samo da se uče demokratiji već i da uče u školi i poboljšaju uspeh.

Dr M. Fulan

Učenici koji učestvuju na uspešnim odeljenskim sastancima imaju koristi u socijalnom, emocionalnom i moralnom pogledu, ali i u intelektualnom. Redovno učestvovanje na odeljenskim sastancima na kojima se primenjuje utvrđeni postupak rešavanja problema učenicima pomaže da razviju sposobnosti rasuđivanja, analiziranja, sintetizovanja i procenjivanja.

Đaci uče da se problemi i rešenja moraju raščlanjavati u jasne celine, da se odnosi među ljudima i događaji moraju razmatrati, a da planove treba praviti tako da budu ostvarljivi. Učenicima se omogućuje da usavršavaju veštinu sintetizovanja kada se rešenja dobijaju kombinovanjem nekoliko predloga, kada se predlažu nove ideje i kada se raspravlja o mogućim posledicama tih ideja. Najzad, procenjivanje predloženih rešenja problema uključuje traganje za kriterijumima njihove delotvornosti. Na primer:

- Da li je rešenje korisno i da li se njime izražava poštovanje prema ličnosti pojedinca?
- Da li je rešenje razumno ili moguće?
- Da li su za sprovođenje datog rešenja određene pogodne ličnosti?
- Da li će rešenje dovesti do promene u ponašanju pojedinca?

Kada se prave planovi za neku aktivnost, učenici moraju razmotriti činioce poput vremena, cene i osoba koje treba angažovati. Postupak izbora i prilagođavanja tih izbora okolnostima pomaže učenicima da uoče svoje napredovanje u izboru delotvornih rešenja ili da iskuse zadovoljstvo zbog ostvarenog cilja kada nešto postignu ili uspešno sprovedu planiranu aktivnost. Razmatranje problema s kojima su suočeni, analiza podataka i razmišljanje o novim idejama doprinose kognitivnom razvoju učenika.

Pored sposobnosti za kritičko mišljenje, kod učenika se unapređuje i sposobnost kreativnog mišljenja. Osmišljavanje i planiranje raznih aktivnosti podstiče razvoj prilagodljivosti i originalnosti. Podstiču se i sposobnost iznalaženja velikog broja rešenja i razmišljanje o tim rešenjima. Sposobnost učenika da smisle veliki broj rešenja nekog problema poboljšava se zbog toga što oni treba da daju što više predloga, a njihove ideje se ne ocenjuju.

Ono što je ključno za delotvorno rešavanje problema jeste sposobnost sagledavanja problema iz različitih uglova. Kada se razgovara o osećanjima koja problemi izazivaju, učenici mogu da shvate kako te probleme vide drugi, što im pomaže da postanu prilagodljiviji i da prihvataju i druga gledišta. Prikupljanje podataka o datom problemu ili temi, kako bi se oni razjasnili, povećava sposobnost đaka da raščlane probleme i razmotre pojedinosti koje su neophodne za potpunije razumevanje problema. Originalnost mišljenja podstiče se kada učenici treba da osmisle nova rešenja ili nove aktivnosti. Ako na sastancima budu primenjivali veštine kritičkog i kreativnog mišljenja, daci će, kako školska godina bude odmicala, sve lakše rešavati probleme i organizovati različite aktivnosti.

Veštine kritičkog mišljenja

- analiza – razmatranje delova, njihovih odnosa i organizacije
- sinteza – stvaranje novog; predviđanje posledica
- procenjivanje – svrstavanje po važnosti; primenjivanje kriterijuma pri pravljenju izbora

Veštine kreativnog mišljenja

- iznalaženje velikog broja rešenja – mnoštvo ideja
- prilagodljivost – tačka gledišta
- razrađivanje – unošenje pojedinosti
- originalnost – jedinstvenost

Kreativno rešavanje problema

- određivanje problema
- predlaganje mogućih rešenja
- razmatranje rešenja
- izbor rešenja
- pravljenje plana

(iz školskog programa oblasti Vernon u Kanadi)

Naučila sam da sedim mirno, da budem pažljiva i pustim drugu decu da govore. Naučila sam da s poštovanjem slušam druge.

Jasmina, 17 godina

R. Kramer smatra da su odeljenski sastanci temelj nastave. U knjizi *Clear the Air With Class Meetings (Provetrite vazduh odeljenskim sastancima)* ona kaže: *Nemam podataka kojima bih mogla da dokažem da sastanci utiču na uspeh mojih učenika, ali sam primetila da su mnogo bolji kada je reč o koncentraciji, toleranciji, razumevanju drugih i disciplini.* Slično Kramerovoj, i ja sam zapazila da odeljenski sastanci poboljšavaju koncentraciju učenika. Na odeljenskim sastancima od njih se očekuje da tokom dužeg vremena sede mirno, da su koncentrisani i pažljivi, tako da se time povećava njihova sposobnost da mirno sede i slušaju. Verujem da oni to iskustvo prenose na rad na časovima, jer primećujem kako su spremniji da se usredsrede na zadatke ne samo na sastancima već i tokom nastave. Danas, kada je broj učenika koji se teže koncentrišu povećan, odeljenski sastanci su dragoceni časovi na kojima se razvija veština koncentracije.

Mnogi nastavnici takođe zapažaju porast broja učenika koji lakše pamte. Primetila sam da đaci koji redovno učestvuju na odeljenskim sastancima lakše pamte ono što čuju. Na sastancima samo sekretar zapisuje sve što se događa, pa učenici moraju da zapamte ono što su čuli. Uz to, oni te podatke treba da

Primetio sam nešto u vezi s rešenjima. Ponekad vam se čini da postoje rešenja za neki problem, ali ta rešenja stvaraju nove probleme.

Učenik, 11 godina

povežu s onim što već znaju, moraju imati svoje mišljenje o tome, a moraju zapamtiti i sve primedbe koje žele da iznesu tokom rasprave na sastanku. Odluke se donose na osnovu svih iznetih podataka, uz pretpostavku da su učenici zapamtili sve što je rečeno i da na osnovu toga mogu valjano odlučivati.

Učenici koji redovno imaju odeljenske sastanke skloniji su razmišljanju. Kada se razmatraju neka tema ili problem, đaci moraju o njima dobro da promisle. Pri donošenju odluka značajnih za celu grupu, odgovornost koju imaju navodi učenike da tome prilaze ozbiljno i da razmotre sve mogućnosti i okolnosti. Kada đaci posle toga razmišljaju o onome što se događalo na sastancima, o odlukama koje su doneli, kada ih ispituju i razmatraju, oni unapređuju sopstveno razmišljanje.

Veština rešavanja problema

Na odeljenskim sastancima mnogo naučimo. Oni nam daju priliku da malo porastemo. Omogućuju nam da sami rešavamo probleme umesto da s problemima odemo kod nastavnika. Ako bih o odeljenskim sastancima razgovarao s nastavnikom ili učenikom koji na njima nikad nisu bili, rekao bih im da su sastanci super i da nam mnogo pomažu! To je savet koji bih im dao.

Učenik, 8 godina

Učestvujući na redovnim nedeljnim odeljenskim sastancima tokom školske godine, učenici urade preko trideset vežbi kreativnog rešavanja problema. Ponavljanje vežbi u velikoj meri doprinosi usvajanju veština potrebnih za rešavanje problema. Učenici se upoznaju s postupcima određivanja problema, razjašnjavanja činjenica i osećanja koja problem izaziva, iznalaženja rešenja, izbora rešenja i pravljenja plana za njegovu primenu.

Razmatranje donetih odluka na sastanku naredne nedelje, kako bi se videlo koliko su bile delotvorne, ukazuje učenicima na značaj procenjivanja, to jest utvrđivanja delotvornosti njihovih rešenja. Time se takođe pokazuje da se problemima ponekad treba iznova vratiti i pokušati s novim rešenjima. Na taj način učenicima se omogućuje da uvide kako se njihova sposobnost rešavanja problema povećava, jer su izabrana rešenja i donete odluke sve delotvorniji. Najvažnija ideja koja se takvim postupkom predočava učenicima jeste da svaki problem ima rešenje i da su oni sami sposobni da biraju i donose odluke na osnovu kojih mogu delovati kako bi rešili probleme.

Najznačajnije je to što učenici počinju da uviđaju kako postupak rešavanja problema kojim su ovladali na sastancima mogu svuda da primenjuju. Naučene veštine oni počinju da primenjuju u svim oblastima svog života, u učionici i van nje. Stalnim rešavanjem problema učenici gube strah od konflikta i probleme sagledavaju u drugačijem svetlu nego do tada.

Veštine potrebne za dobre međuljudske odnose i stvaranje društva koje se zasniva na neprekidnom obrazovanju

Ukoliko želimo da vaspitamo učenike tako da izrastu u ljude koji će neprestano učiti i tragati, u onu vrstu odraslih koji su moralno odgovorni čak i kada ih niko ne posmatra, onda treba da im pružimo mogućnost da se vežbaju u pravljenje

Ishodi učenja

Maternji jezik / društvene nauke

- određivanje i razjašnjavanje problema ili spornih pitanja
- zauzimanje stava o problemu ili pitanju
- iskazivanje poštovanja drugačijih mišljenja
- korišćenje metoda za razrešavanje sukoba i rešavanje problema
- razlikovanje problema koje učenici sami mogu rešiti od onih za čije im je rešavanje potrebna pomoć
- odgovorno i sistematično donošenje odluka
- uviđanje posledica donetih odluka
- prihvatanje odgovornosti za učinjene izbore
- procenjivanje sopstvenih odluka

Postavljanje ciljeva

- postavljanje kratkoročnih i dugoročnih ciljeva
- sposobnost sažetog opisivanja napretka u postizanju cilja
- menjanje ciljeva i planova kada je to potrebno
- korišćenje sredstava koja mogu pomoći da se ciljevi ostvare
- povezivanje planiranja, raspoređivanja vremena i sposobnosti da se dostignu ciljevi

Svidaju mi se odeljenski sastanci. Mislim da su zabavni. Pomažu mi da naučim kako da rešavam svoje probleme i probleme drugih. Mogu da pomazem vršnjacima da reše svoje probleme – i to i radim. Zabavno je pomagati drugima u rešavanju problema. Na odeljenskim sastancima naučio sam kako da pomognem drugima.

Učenik, 11 godina

Ishodi učenja

Emocionalni i socijalni razvoj

- procenjivanje podataka koji se dobijaju od drugih
- uživanje u ono što drugi govore (empatija)
- poštovanje drugih
- primanje ohrabrenja od drugih
- davanje i primanje pohvala
- saradnja
- doprinosenje radu grupe
- postavljanje sopstvenih ciljeva
- izražavanje neslaganja na pristojan način
- postavljanje pitanja kako bi se razjasnili podaci
- preuzimanje odgovornosti za sopstvene postupke
- razvijanje i održavanje prijateljstava
- pomaganje grupi da delotvorno radi

Društvena odgovornost

- ispoljavanje spremnosti za rad s drugima na ostvarivanju zajedničkog cilja
- iskazivanje individualnog identiteta unutar društvene grupe
- učestvovanje u stvaranju zdrave atmosfere u školi
- razvijanje svesti o zajednici
- objašnjavanje potrebe za pravilima i poštovanjem pravila
- opisivanje prava, uloge i odgovornosti unutar grupe
- pokazivanje veštine uspostavljanja dobrih međuljudskih odnosa
- pokazivanje prihvatanja odgovornosti za učinjene izbore
- učestvovanje u zajedničkom donošenju odluka
- promišljeno, pažljivo ponašanje u cilju unapređivanja međuljudskih odnosa
- primenjivanje planova koji su povezani s ciljevima grupe

izbora i razmišljanju o njihovim posledicama. Odgovornost znači imati i neuspehe i uspehe – male, srednje i velike.

Evelin Šnajder, autor članka *Giving Students a Voice in the Classroom*
(Dati učenicima pravo glasa u učionici)

Podaci koje Danijel Goleman razmatra u knjizi *Emocionalna inteligencija* govore nam da uspeh u školi ne zavisi toliko od toga kako dete čita koliko od emocionalnih i socijalnih činilaca. Dete mora znati kakvo se ponašanje od njega očekuje, kako da kontroliše impulse koji izazivaju loše ponašanje, kako da sačeka i sledi uputstva – jer su to neke od sposobnosti koje određuju njegov uspeh u školi. Goleman takođe ističe da empatija i razvijena sposobnost slušanja pomažu deci u sticanju pozitivnih iskustava s drugima. To je ponašanje koje se može vežbati i naučiti.

Učestvovanje na odeljenskim sastancima pomaže učenicima da se užive u osećanja drugih, da saznaju kakvo ponašanje od njih očekuju vršnjaci, da razviju veštine koje omogućuju smanjivanje impulsivnog ponašanja i da pažljivo slušaju čekajući svoj red da govore. Redovno održavanje odeljenskih sastanaka doprinosi smanjenju nasilničkog ponašanja, jer učenici postaju odgovorniji prema vršnjacima i sposobniji da uvide kako drugi reaguju na takvo ponašanje. Zapazila sam da je takav vid pozitivnog pritiska vršnjaka mnogo delotvorniji u sprečavanju nasilničkog ponašanja od onoga što bi nastavnik mogao da učini.

Učenici koji su uključeni u nedeljne odeljenske sastanke mnogo se bolje međusobno upoznaju. To što slušaju druge, saznaju kakvi ih sve problemi i brige muče, pomaže im da bolje razumeju i prihvate vršnjake. Kao što je Sara (17 godina) rekla: *Naučila sam kako da se više uživim u osećanja drugih. Sećam se da je Selena iznela svoj problem – rekla je da nema nijednog prijatelja. Posle smo o tome razgovarali. Tek tada sam shvatila koliko joj je bilo teško.*

U mnogim školama učenici s posebnim potrebama uključeni su u redovna odeljenja i tako izmešteni iz izolovanih školskih sredina. Odeljenski sastanci veoma su korisni za učenike s posebnim potrebama, jer im omogućuju da se osećaju cenjenim i prihvaćenim u odeljenju. Ti učenici, koje vršnjaci često posmatraju kao „različite“, učestvuju na sastancima kao i svi ostali đaci, što ih izjednačava s drugima. To na zaista čudesan način doprinosi porastu njihovog samopoštovanja, a utiče i na to da drugi učenici prihvate čak i s posebnim potrebama kao „običnu“ decu koja imaju misli, osećanja i ideje slične njihovim. Kada čuju ono što ti đaci žele da im kažu (što oni često čine uz pomoć posebnog nastavnika ili tumača), njihovi vršnjaci ih bolje razumeju, što je potrebno da bi ih grupa prihvatila. Kao što je zapazio jedan učenik: *Zahvaljujući odeljenskim sastancima, poštujem one učenike s kojima inače verovatno ne bih ni razgovarao.*

Učenici ponekad jednostavno ne znaju kakav je život njihovih vršnjaka s posebnim potrebama ili kakve probleme oni imaju, pa odeljenski sastanci mogu biti korisni u tom pogledu. Kao što je Jasmina rekla: *Odeljenski sastanci nas objedinjuju, tako da svi osećamo kako pripadamo odeljenju. Ponekad i ne znate šta sve drugi mogu da doživljavaju kao problem. Tako na sastancima saznajete kakvi sve problemi muče druge. Smatram da je u mom odeljenju ostvaren veliki uspeh kada je reč o potpunom prihvatanju učenika s posebnim potrebama i njihovom uključivanju u odeljenje – upravo zahvaljujući odeljenskim sastancima.*

Važnost izgradnje osećanja zajedništva u učionici tema je o kojoj danas govore mnogi nastavnici. Alfi Kon zajednicu određuje kao mesto na kojem postoji „mi-osećanje“, na kojem se pojedinac oseća zaštićenim, na kojem ga slušaju, poštuju, hrabre i cene. Opšte je prihvaćeno da je kod dece potreba za prihva-

tanjem jedna od osnovnih potreba i da deca prvo moraju nju zadovoljiti kako bi napredovala na drugim poljima. Ako đaci to ne učine na pozitivan način u školi – učiniće na drugom mestu, pridružujući se učenicima ili grupama koje se bave nepoželjnim aktivnostima. Danas, kada je ritam života sve brži, kada je sve više razorenih porodica, a kontakata dece s odraslima u kući sve manje, postoji – više no ikad – potreba da učenici steknu to osećanje pripadnosti.

Zahvaljujući odeljenskim sastancima, kod učenika se razvija osećanje pripadnosti. Na sastanku je svaki učenik važan, sve ideje se slušaju, svi se međusobno poštuju i osećaju se zaštićenim. Učenici koji osećaju da pripadaju grupi postaju joj privrženi i mnogo je verovatnije da će prihvatiti pravila koja grupa uspostavlja.

Kada učenici slušaju ideje svojih vršnjaka, kada saznaju nešto o njihovim osećanjima i brigama, kao i kada drugi slušaju njih, oni počinju međusobno da se prihvataju i cene i da uviđaju kako ono što rade utiče na druge. Učenici koji su pomenuti prilikom razgovora o nekom problemu na odeljenskom sastanku moraju vršnjacima razjasniti svoje ponašanje, što ih čini odgovornim za ono što su činili. Tokom rasprave koja se povodom problema vodi oni uviđaju kakve je posledice izazvalo njihovo ponašanje ili, kao što je jedan učenik rekao, *šta je to što ljudi ne vole da im drugi ljudi rade*.

Shvatanje da nisu sami, da su deo grupe u kojoj postoje utvrđena pravila i u kojoj se očekuje određeno ponašanje, važan je korak u moralnom razvoju i usmerava učenike ka društveno prihvatljivijim načinima ponašanja. Kao što je rečeno, takav pozitivni pritisak vršnjaka snažno je sredstvo za promenu ponašanja koje grupa smatra neprihvatljivim ili neodgovarajućim.

Kada učenici na odeljenskim sastancima shvate kako se primenjuje postupak rešavanja problema i kada počnu da ga koriste, oni će na taj način rešavati i sopstvene konflikte. Svaki učenik uviđa da nije jedini koji ima probleme, da ih imaju svi, i da se problemi mogu rešavati uz pomoć drugih. Saradnja u odeljenju se povećava, učenici se bolje slažu i postaju sposobniji da rade zajedno, u grupi ili u paru.

Kako učenici u rešavanju problema počinju više da se oslanjaju na sopstvena uverenja, a manje na pomoć nastavnika, njihova samostalnost u tom pogledu se povećava. Loše ponašanje u odeljenju smanjuje se u velikoj meri i u učionici se stvara atmosfera koja je pogodna za učenje. Što su učenici sposobniji da konstruktivno prilaze konfliktima, nastavnici manje vremena posvećuju disciplinovanju učenika, a više samoj nastavi.

Učenici s vremenom postaju sve uspešniji u uspostavljanju dobrih odnosa s drugima i rešavanju problema, pa se na sastancima iznosi sve manje problema koji se odnose na pojedine učenike, a više predloga za zabavne aktivnosti koje odeljenje može da organizuje. Đaci su zadovoljni što sami mogu da planiraju i organizuju te aktivnosti, a kada to uspešno urade, zajedno se raduju zbog dobro obavljenog posla. U učionici tada nastaje slavljenička atmosfera, u kojoj se oseća duh saradnje i razumevanja.

Tako odgovornost za vođenje sastanaka, rešavanje problema, odlučivanje i planiranje različitih aktivnosti učenike čini sposobnijim, a svaki učenik o sebi razmišlja kao o članu zajednice. Jedan desetogodišnjak je rekao da se na taj način odeljenje doživljava kao porodica.

Odeljenski sastanci su mi omogućili da steknem više samopouzdanja. Učinili su da se osećam delom odeljenja, da osećam kako pripadam grupi.

Ema, 17 godina

Odeljenski sastanci nam omogućuju da otkrijemo da i drugi imaju probleme. Tako se lakše stižu prijatelji, a i lakše je govoriti pred grupom.

Učenik, 9 godina